

A francia forradalom és Napóleon uralma

Dr. Pődör Lea (SZE DFK Jogelméleti Tanszék)

EURÓPA A 18. SZ. VÉGÉN

- Kettős forradalom kora
- **Forradalom:** gyors változás, erőszak, haladó irányú, strukturális változások
- **Európa az 1700-as évek végén:**
feudális abszolutizmus, manufaktúrák, mezőgazdaság épp hogy kielégíti az igényeket, társadalom nagy része érdektelen a politika iránt, dinasztikus-hatalmi politika, hadi technika alig fejlődik

„A francia forradalom tulajdonképpen az európai történelemnek **egyszerre a legsikeresebb és a legsikertelenebb forradalma.**

A legsikeresebb azért, mert a társadalomnak oly mértékű racionális átszervezését tette lehetővé, amekkorát az azelőtti forradalmak nem csináltak, s a legsikertelenebb azért, mert olyan mértékű félelmet keltett, amiből a nyugati világ azóta sem tudott felépülni.”

(Bibó István)

A FELVILÁGOSODÁS HATÁSA

PAR UNE SOCIÉTÉ DE GENS DE LETTRES.

- XVII. sz.-ban született, a XVIII. sz. közepén jutott Franciaországba és terjedt el ott is
- Az ész mindenhatóságába vetett hit
- Az állam keletkezése → társadalmi szerződés
- **Természetjog:** az embernek vele született és elidegeníthetetlen jogai vannak
- **Enciklopédia**, avagy a tudományok, művészetek és mesterségek értelmező szótára – *Diderot és d'Alembert*
- Deizmus
- Párizsi irodalmi szalonok, szabadkőműves összejövetelek
- **Eszmék:** *liberalizmus, konzervativizmus, nacionalizmus*

Liberalizmus

- „*Mindent szabad, ami másnak nem árt.*” (EPJNY 1789)
- Jellemzője: az ember alapvető jogaiba vetett hit
- **Az emberi szabadság és az emberi jogok általánosak, elidegeníthetetlenek és sérthetetlenek**
- Szabadság csak egyenlőség esetén létezhet; az egyenlőség megvalósításának egyetlen járható útja a politikai szabadságjogok biztosítása.
- A hatalom szükségszerűen korlátozásra szorul → **hatalmi ágak megosztása**
- Az egyének lemondanak bizonyos természetes jogaik érvényesítéséről, s azok gyakorlását az államra ruházzák át.

Konzervativizmus

- A status quo megőrzése
- Burke: Töprengések a francia forradalomról (1790)
- **Vallásos és nemzeti alapok, meglévő szokások és intézmények fontossága**
- Az ember tökéletlen lény, az emberek nem egyenlők
→ más-más fizikai és szellemi képességekkel rendelkeznek
- Társadalmi hierarchia
- Társadalom=organikus képződmény, ami fejlődik
- A külső beavatkozás → veszélyes és káros!
- A politikára szükséges rosszként tekintenek

Nacionalizmus

- **A nemzettudat kialakulásával együtt jelent meg** a nemzeti mozgalom, a nemzet védelmét és felemelését megcélzó ideológia és politikai irányzat
- Nemzet és állam egységéből indul ki
- **Célja: egy nemzetállam létrehozása**
- A nemzetállam a nemzet egészét vagy részét magában foglaló állam, megteremtése már a 19. sz. elejétől alapvető politikai kérdéssé vált
- Nemzet fogalmának előtérbe kerülése
- **A nemzeti identitás az emberi élet alapvető értéke**
- A nemzetet a területi egység, a közös nyelv, a kultúra és szokásos, a közös mítoszok és történelem, valamint mindezek tudata jellemzi.

A FORRADALOM SZAKASZAI

I. előkészítő szakasz

1789. május 5.-1789. július 14.

II. alkotmányos monarchia

1789. július 14.–1792. augusztus 10.

III. girondista köztársaság

1792. augusztus 10. – 1793. június 2.

IV. jakobinus diktatúra

1793. június 2. – 1794. július 27.

V. thermidori köztársaság

1794. július 2. – 1799. november 9.

VI. konzulátus időszaka

1799-1804

A FORRADALOM POLITIKAI ERŐI

- **Alkotmányos monarchisták:** tőkés polgárok; angol típusú kormányzás (*La Fayette márki*)
- **Girondisták:** középpolgárság, liberális gazdasági és politikai nézetek, képviseleti demokrácia (*Brissot, Condorcet*)
- **Jakobinusok:** kispolgárság és szabad foglalkozású értelmiség, Rousseau elképzeléseiből táplálkoztak (*Robespierre, Marat, Danton, Saint-Just*)
- **Legszélsőségesebbek:** ultraforradalmárok és ultraroyalisták (sans coulett-ok)

Brissot

La Fayette márkí

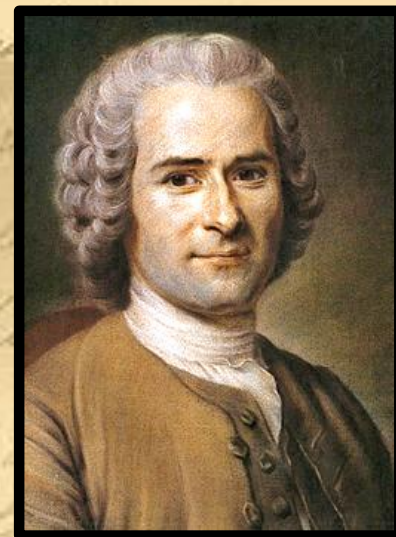
Robespierre

Condorcet

Sieyès abbé

Rousseau

Desmoulins

Marat

d'Alembert

Danton

Saint-Just

Diderot

A FORRADALOM ELŐZMÉNYEI

- 1780-as évek vége: **súlyos társadalmi és gazdasági válság**
- Nemesség politikailag egyre jobban visszaszorult, gazdasági helyzetük is romlott → élősdivé váltak
- Támadták az uralkodót és **követelték az általános rendi gyűlés összehívását**
- 1788-1789: **rossz termés!** → elszenvedői még: **parasztság**
- **Árak emelkedése, általános földínség**

- Személyi kérdések: **XVI. Lajos, Marie Antoinette** → pazarlás, túlzott fényűzés, az udvar romlottságának jelképe
- DE: a forradalom közvetlen előzménye a **PÉNZÜGYI VÁLSÁG**, melyet az államadósság és a korszerűtlen adózási rendszer okozott
- **1789. május 5.: az uralkodó összehívja a rendi gyűlést**

I. ELŐKÉSZÍTŐ SZAKASZ

- A politika az utcára vonult, röpiratok, kiáltványok, pl. *Sieyes abbé: „Mi a harmadik rend?”*
- **Három rend:** nemesek, egyháziak, harmadik rend
- **Rendek külön-külön ülészetek és rendenként szavaztak**
- A király június 20-án bezáratta az üléstermet → **Labdaházba vonulnak** → alapvető törvények megfogalmazása, Alkotmányozó Nemzetgyűlés
- **1789. július 14. Bastille ostroma**

II. AZ ALKOTMÁNYOS MONARCHIA

- Aug. 4.: a kiváltságosok lemondtak előjogaikról
- **1789. aug. 26.:**
EMBERI ÉS POLGÁRI JOGOK NYILATKOZATA
- **Részei:** 1. Bevezető rész;
2. A szabadságjogokról (emberi jogok és polgári szabadságjogok);
3. Az államszervezetről
- Népszuverenitás, alkotmány és közjólét fenntartása, társadalmi szerződés

Emberi jogok:

- Az emberek szabadok, jogilag egyenlők.
- A szabadság, a tulajdon, a biztonság, az ellenállás jogának biztosítása.
- A néptől ered minden testületi hatalom.
- Minden szabad, ami másnak nem árt.

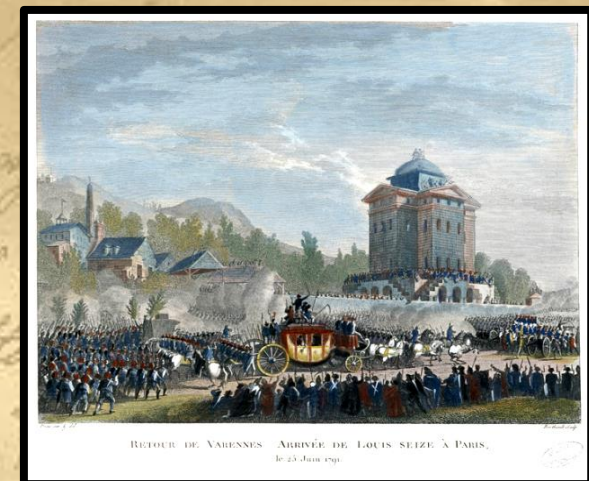
Polgári szabadságjogok:

- Ártatlanság vélelme, meggyőződés-vallás- és sajtó szabadsága, a tulajdon szent és sérthetetlen.

Államszervezetről:

- Közteherviselés
- A társadalom elszámoltathatja tisztviselőit.
- Alkotmányosság – hatalmi ágak elválasztása (Montesquieu)

- Október 5.: „**asszonyok menete**”
→ a király felesküdik a törvényekre
- **Gazdasági változások:** céhek eltörlése, belső vámok megszüntetése, assignaták bevezetése, egységes méterrendszer
- **Politikai intézkedések:** közigazgatás centralizálása, egyház átszervezése, forradalom napjának megünneplése, klubok
- **1791-től problémák:** élelmiszerárak ingadozása, felkelések, király szökési kísérlete

- **1791 szeptemberére elkészült Franciaország első írott alkotmánya**
 - Cél: lehetetlen legyen az abszolútizmus visszaállítása
- **Külpolitika: 1791. aug. 27. → pilnitzi nyilatkozat** – Franciaországot beavatkozással fenyegeti a porosz és osztrák uralkodó
- Girondisták kormánya bejelenti a hadüzenetet
- A királyt felfüggesztik → az alkotmányos monarchia végét jelentette

III. A GIRONDISTA KÖZTÁRSASÁG

- A megalakuló új kormányban (Végrehajtó Tanács) a girondisták voltak többségben
- Danton – Forradalmi Törvényszék
- Királyt börtönbe zárják
- **1792. október 20. Valmy** – francia győzelem
- Ugyanekkor: **köztársaság kikiáltása**
- A belpolitikát továbbra is megosztottság jellemezte

- **1793. január: XVI. Lajos kivégzése**

- **Válságjelenségek:**

élelmiszerhiány, földigény teljesítetlensége, Vendée megyében felkelés (1793. márc.-dec.)

- **Közjóléti Bizottság: végrehajtó szerv, inkább honvédelmi feladatok**

- **1793. június 2.: a tömeg felfegyverkezve körülvette a konventet és a girondisták kiadását követelte**

IV. A JAKOBINUS DIKTATÚRA

- Egyedüli megoldás: **hatalom koncentrációja → diktatúra kiépítése**
- Közjóléti Bizottság teljhatalmat kap
- 1793 október: girondisták pere, Marie Antoinette kivégzése
- **Jakobinus alkotmány, 1793 július:** általános választójog, oktatáshoz és munkához való jog, cél: minden ember boldogsága (de a végrehajtását a forradalom utánra halasztották)
- Forradalmi időszámítás bevezetése (1805-ig)

- Hadsereg és fegyvergyártás újjászervezése

- Háború

- **Jakobinusok tábora megosztott:**

mérsékeltek: terror visszafogása

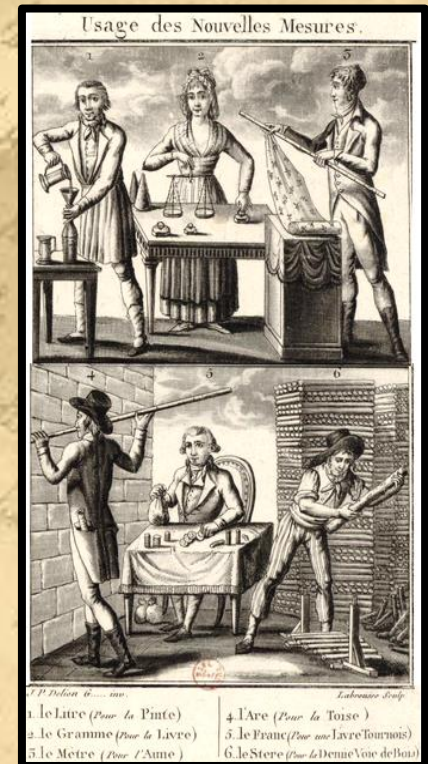
szélsőbal: háború továbbvitele

közép: leszámolás mindkét csoporttal

- 1793. július 27.: Robespierre és Saint-Just véghezvitték a leszámolás tervét

(„A forradalom felfalta saját gyermekeit.”)

- **1794. július 27. : jakobinus vezetők elfogása, kivégzése**

V. A THERMIDORI KÖZTÁRSASÁG

- Megnőtt a katonaság szerepe ← belső feszültségek)
- **A Konvent 1795 októberében feloszlott, helyette új szervek:**

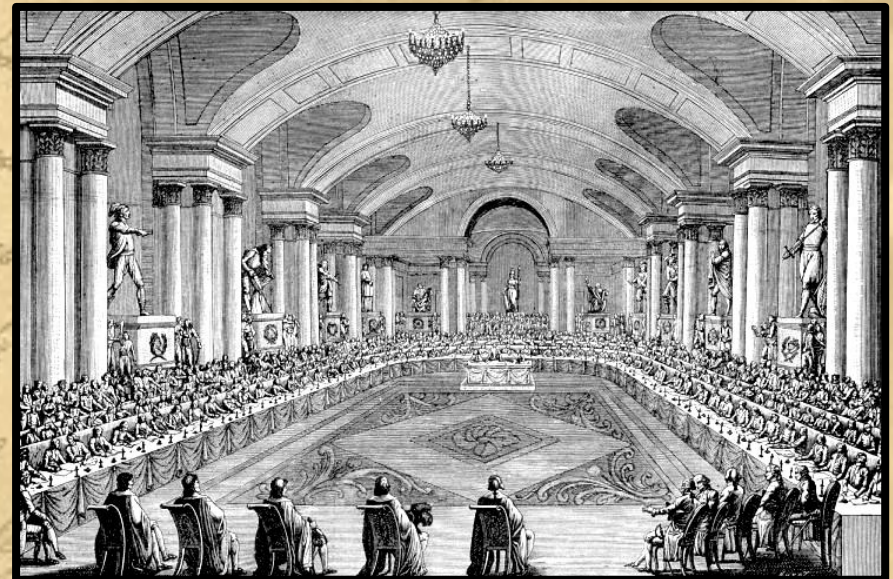
alsóház: 500-ak tanácsa

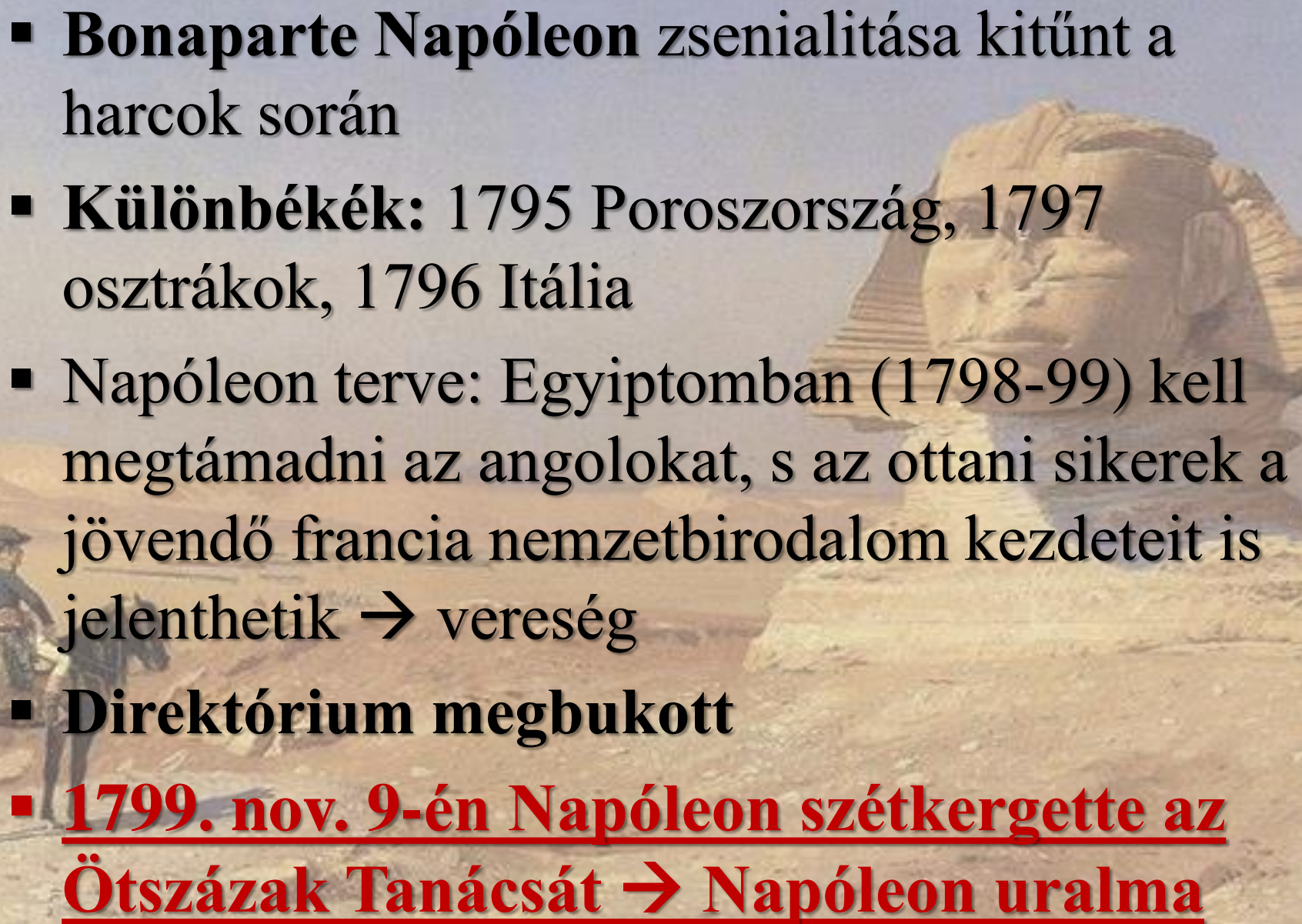
felsőház: Vének Tanácsa (200 fő)

5 fős Direktórium

(végrehajtó hatalom)

- Folyamatos hódítások,
a „természetes határok”
eszméje

-
- **Bonaparte Napóleon** zsenialitása kitűnt a harcok során
 - **Különbékék:** 1795 Poroszország, 1797 osztrákok, 1796 Itália
 - Napóleon terve: Egyiptomban (1798-99) kell megtámadni az angolokat, s az ottani sikerek a jövőendő francia nemzetbirodalom kezdeteit is jelenthetik → vereség
 - **Direktórium megbukott**
 - **1799. nov. 9-én Napóleon szétkergette az Ötszázak Tanácsát → Napóleon uralma**

VI. KONZULÁTUS IDŐSZAKA (1799-1804)

- Nyílt népszavazás → **3 konzul**
- Az első konzul (=Napóleon) nevezte ki a 80 fős szenátust, az összes minisztert és a katonai/polgári tisztségviselőket, a hadsereg vezetője is Napóleon volt
- **1804. dec. 2.: császárrá koronázás** (Notre Dame)
- Célja: a Karolingok örökségének felújítása és a nyugati országok kultúrájának egyesítése

- Centralizálta a közigazgatást és a végrehajtást
- Törölték az összes választás alapján betölthető tisztséget
- Kerületekre osztotta az országot
- **Tv hozás 3 fő szerve: Államtanács, Tribunátus, Törvényhozó Testület**
- Többszintű kém-és besúgóhálózat
- Tulajdonjog védelme és mindenféle kiváltság eltörlése
- Közoktatás, a sajtó és az egyház reformja

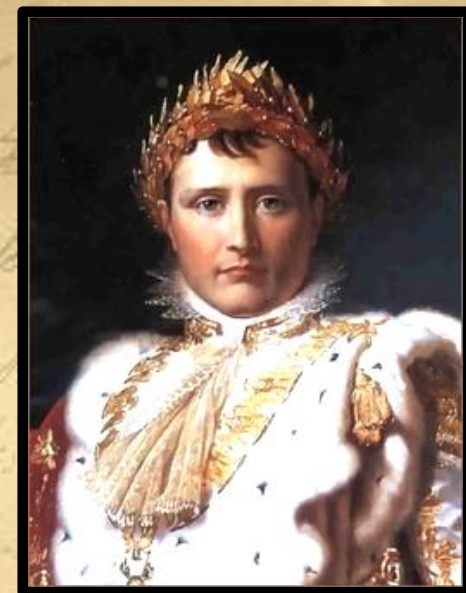
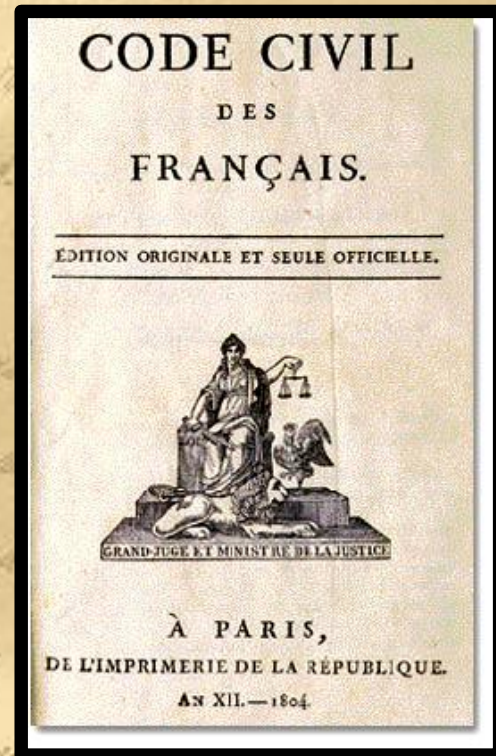
Kodifikáció:

1804 Code Civil (az európai kontinens jogrendszerének alapjává vált), majd:

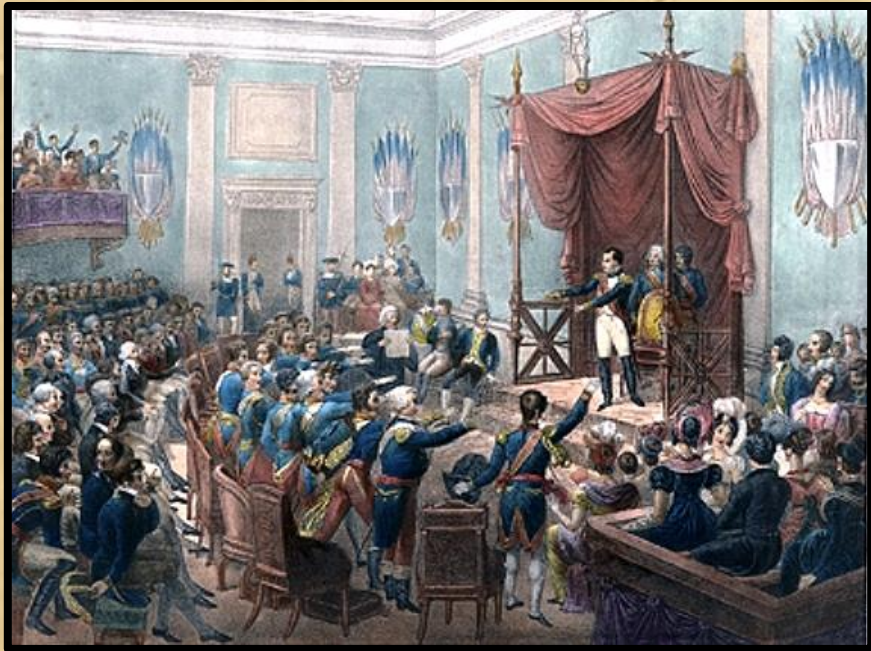
Code de Commerce (1807)

Code Pénal (1810)

Napoleons

- 1801 - lunéville-i béke Ausztriával (marengoi csata)
- 1802 - amiens-i béke az angolokkal
- Nemzetközi összefogás: **koalíciók** Napóleon ellen
- 1805. december 2.: **austerlitz csata**
- **1805. október: trafalgari csata**
- Természetes határokról való elképzelés → már valóságos *védőállamok* vették körül Fro.-t
- Kontinentális hegemonia
- Dinasztiaalapítási szándék
- **1806 - Rajnai Szövetség**
- **1806 - kontinentális zárlat: gazdasági blokád Anglia ellen**

-
- DE: válság!
 - 1811: házasságkötés Habsburg Mária Lujzával
 - 1812 - **borogyinói csata**
 - 1813 október: **lipcsei népek csatája**

- A koalíció tagjai bevonultak Párizsba, a császár lemondott → **száműzetés Elba szigetére (1814)**
- **Waterloo, 1815. június 18.: végső vereség**

- A **Bécsi Kongresszus**on határozták meg a győztes nagyhatalmak az új erőviszonyoknak megfelelően az európai határokat
- A napóleoni határokat semmisnek vették, az elűzött uralkodókat visszahívták, s az elszakadt területeket visszavették
- 3 nagy abszolutista birodalom uralkodója szövetséget köt → **SZENT SZÖVETSÉG**
- Intervenció=fegyveres beavatkozás
- *Célok: hagyományos dinasztiák; hatalmi viszonyok tartós rendezése; forradalom leállítás*
- *Alapelvek: restauráció, egyensúly, legitimáció*